

Georges Bernanos: Saint Dominique. Gallimard. Paris 1939.

V roke mi je prišla drobna knjiga »Katoliške zbirke«, ki jo že dalj časa izdaja La Nouvelle Revue française in ki je med drugimi v tej zbirki izdala že: Claudela, Ghéona, Jammesa, Lavallièrovo, Péguya, izbor sv. Tomaža: Georges Bernanos: Saint Dominique. Niso več redke zbirke, kakor jo izdaja Gallimard, in ne hagiografije, kakor jo je napisal Bernanos; saj so hagiografije v našem času postale literarna vrsta. Ni poprej manjkalo življenjepisov svetnikov, ki so se odlikovali po zgodovinski točnosti in vzgojni moči, večinoma jih je pisala duhovščina, novo pa je sedaj, da so se tega lotili poklicni pisatelji romanopisci in dramatik, ki so odkrili v svetosti neizčrpen vir za umetniško oblikovanje.

Vsi vemo, da je naš boj med peklom in nebom gibal najlepših nagnjenj in najkrutejših konfliktov. Mnogi v vsakdanjem beganju na to pozabimo, vsakdanji direndaj je preglušil v nas ta klic duše po svetosti, a v umetnikih življenja — svetnikih je ta boj potenciran do najhujših ostrin. Življenje teh ljudi je drama hujših, bolj človečanskih in močnejših peripetij, kakor si jih more izmisliti človeška domišljija. Ob tragediji sv. Pavla, sv. Avguština, sv. Frančiška, sv. Dominika oblede sofoklejske fikcije. Ti ljudje, mistiki in realisti obenem, ne podcenjujejo ta leta životarskega romanja, v njih se bori anima za svoje priznanje in svoje pravice proti animusu in še proti telesu. Njihov boj je pač hvaležno polje za sodobnika, ki ga muči banalnost naših dni, ki se zaveda za človeka nevrednega delirija, v katerega smo padli in se blazno pehamo okoli bogov, nestvorov našega egoizma in naše podlosti, ki ga je sram naše hinavščine, ko svoje grehe, hoteč kljub njim blesteti pred drugimi, zavijamo v farizejski plašč in jih razkazujemo kot čednosti, čeprav sta nam krepost in pobožnost prečesto samo privesek bančnega računa. Zato je razumljivo, da si ljudje z veliko razklanostjo zažele takih objektov in take dobe, pri katerih in v kateri sta greh in kesanje — saj sta oba tako nujno človeška — vsaj iskrena in ne banalna, kakor sta v naših dneh.

Vedno se bori delo proti geniju in je proti njemu neizprosno pričevanje. To je nakazal Bernanos že v romanu: Pod Satanovim soncem in v Dnevniku podeželskega župnika. Delo svetnikov pa je njihovo življenje samo in svetnik je ves v svojem življenju, zato se tudi svetost ne da ukleniti v kake ozke definicije, kakor se v šolske formule ne da zajeti življenje.

Življenje sveta lahko preokrenejo le veliki ljudje, pa bodisi v dobro ali v slabo. Samo da njihovo življenje poteka v različnem ritmu. Pri Marengu je pred Napoleonom vse klonilo, pri Waterlooju kloni vse pred vsem. Vznik svetnika pa je počasen, nasprotja prihajajo od zunaj in od znotraj, ko pa najde njegovo delo svoje skrivnostno ravnotežje, premine, kakor ugasne na Vnebohod velikonočna sveča, ker je dovršila svoje poslanstvo.

Krščanstvo se je že večkrat moralo prebiti skozi silne težave, ki so jih povzročile ali zunanje razmere ali pa sila samozadovoljnosti, ki se zadovolji z zavestjo otroštva božjega, in takrat postane krščanstvo bolj blede. Sv. Dominik je v času lakote prodal svoje najdražje, svoje knjige in je zaklical svojim bratom: »Kako morete študirati z mrtvih kož, medtem ko vaši bratje umirajo od lakote!«

V tistih kritičnih časih sta vstala iz vrst, od koder je bilo pomoči najmanj pričakovati, dva moža: Dominik in Frančišek in s svojimi gigantskimi močmi podprla stebre razdirajoče se lateranske cerkve. In to se v zgodovini v najkritičnejših dneh za Cerkev vedno ponavlja.

Tone Čokan.

Umetnost

Razstava Karle Bulovčeve v Jakopičevem paviljonu.

Po več kot desetletnem premoru smo imeli zopet priliko videti kolektivno razstavo umetnostnih del (risb, plastike) te zanimive umetnice. Prerez razstave, ki je bila prav za prav retrospektivnega značaja, nam je pokazal zanimivo, aktivno in neizprosno borbo za čim adekvatnejši in svojski izraz.

Umetnost Karle Bulovčeve, ki je gotovo izredno svojska in osebna, nima značaja lahkega in zgolj reproduktivnega dojemanja zunanjega sveta, niti, kar bi pričakovali spričo ženske roke, le dekorativnega, v sebi zaključenega in zadovoljnega pretvarjanja realnih oblik v ornamentalne like, marveč nosi pečat žgoče in razvihrane umetnostne osebnosti, ki samotna in uporna oblikuje pojave sveta po svojih in le po svojih vidikih ter težnjah. Za njo, posebno v zgodnjih letih njenega umetnostnega ustvarjanja, sploh ne obstoja kompromis v smislu realističnega ali boljše »idealizirajočega« po-klona umetnostnemu objektu, marveč prej nasprotno — kar pride do izraza posebno pri portretu — poudarjanje naturalističnega detajla, ki v zunanjem izrazu pelje do vtisa brutalnosti in namerne grdosti predmeta.

Iz takega značaja umetnosti Karle Bulovčeve je treba razumeti ves razvoj njene umetnosti, kolikor jo obsegajo dela na pričujoči razstavi. Zgodnja dela iz pribl. 1930. očitujejo znamenja mladostne neugnanosti in zavednega napa za individualno, uporno formo. Taka je »Deklica s papigami« in »Portret I. Severja«. Razgibana postava deklice, svojska kompozicija, slikovita obdelava telesa, eksotične ptice, vse jasno pripoveduje o umetnični težnji po čim osebnejši snovi in predvsem umetnostni rešitvi. Pri portretu se ta doba označuje z grobimi, abruptnimi prehodi svetlobe in sence, ostri izrisanosti detajlov in dušeslovni upornosti upodobljencev. Časovno pade to delo v dobo razcveta ekspresionistične umetnosti pri nas ter sta ekspresivnost in delna stilizacija predmetov povsem razločljivi. Poslej gre razvoj Karle Bulovčeve vedno doslednejše v realistično smer. Kakor splahneva baročna razgibanost figur in se umika mirni, toda monumentalni pozi, tako iz obrazov upodobljencev izginja odljuden in uporniški odsvit ali bučen smeh ter daje prostor mirnemu ali celo malce vdanemu čustvu (okoli 1934.). Portret, ki je bil prej ali upornik ali pa direktna selekcija detajlov »grdega«, se umakne portretni podobi velikega formata, kjer stopa na prvo mesto dušeslovna oznaka upodobljenca in pomembnost celotne figure za dosego psihične interpretacije. Taka je podoba knezoškofa dr. Gregorija Rožmana. (Glej prilogo!) Upodobljenec drži v levici odprto knjigo, z desnico gestikulira. Do velike veljave je prišla monumentalna draperija, ki je sedaj postala sestaven del portreta, in nosi tudi izrazno vlogo. Miren, globoko človeški izraz na obrazu upodobljenca, monumentalno zamišljena kompozicija, dvignejo ta portret do